מסורת הש"ס

א) נדרים יט. תוספתא לטהרות פ"ה ה"ט [ותוס' דמסכת לטהרות מ"ז ומ"ע כפ"ד לא מכר דברי ר' מאיר לכן שפיר איתא דמניא ספק משקין], ב) [לקמן יח:], ג) [לקמן יח:] עדיות פ"ח מ"ד נדרים יט. ע"ז לז. [ע"ש], ד) [נ"ל רבי יוסי], ה) [לקמן יח. ע"ז לז:], ו) [עי' רש"י חולין עה. ד"ה לענין הכשר], ז) חולין לו: [לקמן כ.], ח) שם כ. וכו: [חולין לג. לו:], ט) [ויקרא יא], י) [שמיני פרשה ז], כ) [לקמן יח.], ל) דף יח:, מ) לקמן יח..

תורה אור השלם

1. וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר: ויקרא ז יט
2. מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא: ויקרא יא לד
3. אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא: ויקרא יא לו
4. רַק הַדָּם לֹא תֹאכֵלוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם: דברים יב טז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ספק משקה וכו' כגון היה מקל בידו:

מוסף רש"י

ספק משקין. לכל טומאת משקין קרי ספק, משום דלית להו עיקר מן התורה, לפי שלא מצינו טומאה למשקין כפירוש מן התורה, והא דכתיב (ויקרא יא) וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא, ההוא הכשר הוא (נדרים יט.). **ליטמא טמא.** לקבל טומאה לעצמן ותהא טמאין (שם). **אבל טומאת עצמן יש להן.** מדאורייתא רמיא עלייהו אם נטמא (ע"ז לז:). קסבר שמואל יש למשקין טומאה מן התורה לטומאת עצמן ולא מצו רבנן לדכינהו (שם לז:). **לא דיין שהן דכן.** שאין מטמאין (חולין לו:). **שאינו מכשיר.** אם נפל על הזרעים (שם לג.). **דם שנשפך כמים.** הרי כמים ומכשיר (שם).

רבינו חננאל

ספק משקה הוא טמא אבל לטמא אחרים טהורים. וכיון שזה הבשר ששנינו במשנתנו ולד הטומאה שנטמא בספק משקה הוא אמר ר"מ זה טהור, ומאחר ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה, כך מותר לשרוף התרומה הטמאה והטהורה יחדו, ואמר לו ר"י לא כי אלא ולד שנטמא מספק משקין לאוכלין טמא מן התורה והוא טומאת משקין לטמא אחרים כן התורה. ונמצאת משנתנו לר"מ טמא וטהור, לר"י טמא וטמא, לפיכך השיב ר"י לטעמיה אינה היא המדה, שזה, טמא וטמא וזה טמא וטהור, ונמצאת לטעמא דר"מ מדה ולטעמא דר"י אינה היא מדה. ואקשינן אהא דתניא ספק משקין ליטמא טמא לטמא אחרים טהור דברי ר' מאיר, וכן היה ר' אליעזר אומר כדבריו, אימי דר' אליעזר כר' מאיר סבירא ליה דאמר משקה ליטמא טמא לטמא אחרים טהור, והתניא ר' אליעזר אומר אין טומאה למשקין כל עיקר.

ספק משקה ליטמא טמא לטמא אחרים טהור. כשנולד ספק במשקה בתחילת טומאתו כגון טמא שפשט רגלו במשקין טהורין ספק נגע ספק לא נגע זהו ספק משקה ליטמא שנולד לו ספק טומאה טמא מן הספק דקסבר טומאת משקין להיות עצמן טמאין דאוריית' היא דכתיב(ט) וכל משקה אשר ישתה וגו' הלכך הויא ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא. ספק משקה לטמא אחרים כגון (א) היה' מקל בידו וברא[ש]ו משקין טמאין וזרקה לבין הככרות טהורין ספק נגעה ספק לא נגעה זה הוא ספק משקה לטמא אחרים. כך היא שנויה במסכת טהרות [פ"ד מ"ז]: **טהור.** אותן הככרות טהורות הן דקסבר משקין לטמא אחרים מדרבנן הוא ולא מדאורייתא ולא דורש יטמא דכתיב גבי משקין(י) בלשון יטמא הלכך הויא ליה ספיקא דרבנן ולקולא. וגירסא הכי איתא ספק משקה ליטמא טמא לטמא אחרי' טהור: **רבי אלעזר** גרסי': **לכל טמא.** אספק משקה לטמא אחרים קאי כשנולד ספק נגיעת שום דבר טהור במשקין טמאין בין שנולד ספק זה בכלים בין שנולד באוכלין הרי הוא טמא מספק דקסבר משקין מטמאין כלים מן התורה ויליף טעמא מאשר ישתה בכל כלי יטמא(ט) ודריש יטמא יטמא ומדקמכיה לכלי משמע יטמא את הכלי והכי דרשינן ליה בתורת כהנים(י) הלכך כי הוי ספק הוי ליה ספיקא דאורייתא וכרה"י ספיקו טמא: **ר' יוסי ור' שמעון אומרים לאוכלין טמאין.** אם נולד ספק זה באוכלים כגון משקין טמאין שנשפכו לבין הככרות ספק נגעו ספק לא נגעו טמאין דקא סברי משקין מטמאין אוכלין מדאורייתא הלכך ספק נמי ברשות היחיד טמא: **לכלים טהורים.** אבל אם נולד ספק זה בכלים כגון משקין טמאין שנשפכו לבין הכלים ספק נגעו ספק לא נגעו טהורין דקסברי משקין אין מטמאין כלי אלא מדרבנן ועל ספיקו לא גזרו ורבי יוסי ור"ש דרשי יטמא יטמא כרבי יהודה ומיהו כלים לא כדיליף בפירקין(כ) יטמא לטמא את האוכלים או אינו אלא לטמא את הכלי אמרת לא כך היא: **טומאה בעולם.** מדאורייתא ואפילו לטומאת עצמן: **ר' אלעזר אומר אין טומאה למשקין.** מן התורה כל עיקר ואפילו לטומאת עצמן והאי כל משקה אשר ישתה מוקי לה לקמן לענין הכשר בשמעתין: **תדע.** דאין להם טומאה מן התורה כל עיקר ואפילו לטומאת עצמן: **שהרי העיד יוסף בן יועזר על איל קמצא דכן.** מין חגב שמו איל קמצא דכן שהוא טהור וכשר לאכילה: **ועל משקה בית מטבחיא דכן.** על משקין של בית המטבחיים שבעזרה כגון הדם והמים שהן דכן שאינן מקבלין טומאה אלמא טומאת משקין דרבנן ובהני לא גזרו משום הפסד קדשים דאי דאורייתא היכי מצו רבנן לטהריניהו: **הא ניחא.** הא דאמרת לר' אלעזר יש להן טומאה לשמואל דאמר האי דכן דיוסף בן יועזר דכן מלטמא אחרים קאמר אבל טומאת עצמן יש בהן מצית לתרוצי דהאי אין טומאה למשקין דקאמר רבי אלעזר לטמא אחרים קאמר דהא מעדותו דיוסף בן יועזר מכיח ראיה לדבריו ויוסף בן יועזר לטמא אחרים קאמר: **אלא לרב דאמר דכן ממש.** קאמר יוסף בן יועזר ואפי' מטומאת עצמן על כרחך רבי אלעזר נמי מטומאת עצמן קאמר: **אחדא.** הא דקאמר ר' אלעזר כדבריו דרבי מאיר אלטמא אחרים טהור דרבי מאיר קאי אבל ליטמא טמא לא סבירא ליה כוותיה: ה"ג **והא כדבריו דנפישי קאמר ועוד הא וכן קתני קשיא.** דנפישי כלומר כדבריו לשון דברים רבים משמע: **קסבר.** יוסף בן יועזר טומאת משקין אפילו לטומאת עצמן דרבנן: **ושמואל אמר כו' קסבר.** יוסף בן יועזר טומאת משקין דאורייתא לעצמן מן וכל משקה אשר ישתה אבל לטמא אחרים דרבנן וכי גזור רבנן לטמא אחרים במשקין בעלמא אבל משקין בית מטבחיא לא גזור לטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש בהן דהא מדאורייתא רמיא עלייהו ולא מצו רבנן למשקליה: **קרי כאן והבשר אשר יגע כו'.** והוי למשקין לא מטמאו אוכלין דחולין מיהו גבי קדשים אשר יגע בכל טמא כתיב וכיון דאמר משקין מטמאין מדאורייתא לעצמן בשר קודש הנוגע בהן הרי נגע בטמא: **מידי דהוה ארביעי בקודש.** דהוא עצמו פסול ואינו מטמא קודש: **רביעי בקודש לא איקרי טמא.** ומק"ו הוא דנפיק לן ביה פסולא לקמן(ל) הלכך כי נגע ביה הבשר לא קרינן ביה קודש אשר יגע בכל טמא: **ת"ש וכל משקה אשר ישתה כו'.** דקא משתעי בכלי חרס שקיבל טומאה מן השרץ וכתב (ויקרא יא) כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל וגו' וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא וגו' וקס"ד דהכי קאמר אחד אוכלין שבתוכו ואחד משקין שבתוכו יטמאו וכי דלא דרשת יטמא יטמא מיהו טומאת עצמן מיהא מיטמו: **מאי יטמא הכשר.** והכי קאמר כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יבא עליו מים או שיבא עליו כל המשקה אשר ישתה בכל כלי הוי הכשר ויטמא האוכל מחמת אויר כלי חרס טמא: בכל כלי היינו משקין תלושין: **דאחשבינהו.** הואיל ואלאן גילה דעתו שהוא צריך להם וזהו חשיבתן: **אך מעין ובור יהיה טהור.** לאשמעינן הואיל ומחוברין ניהו לא מיטמו הא תלושין מקבלין טומאה וקשיא לרב: **יהיה טהור מטומאתו.** והכי קאמר אם יבא הטמא במעין ובור מקוה מים יהיה טהור הואיל וטבל הא שאובין לא מטהרי ליה: **ותלושין מי מכשרי.** אמאי הוא דמתמה משום דמים תלושין לא חשיבי אבל אשאר משקין לא מתמה דכולהו תלושין ניהו: **אלא שאין מכשירים.** אלמא הכשר תלושין דרבנן הוא דאי מדאורייתא מאן שקליה ממשקי בית מטבחיא דלא ליכשרו: **תירגמא.** להא דקתני אין מכשירין אדם דמשקה בית מטבחיא ולא אמים ודם קדשים רחמנא אפקיה דלא ליכשר כדרבי חייא: **שנשפך כמים.** דם חולין שאין חשין לקבלו בכלי מכשיר דאיתקש למים אבל דם קדשים מתקבל בכלי וצריך ממנו למזבח ואינו נשפך לאיבוד כמים אינו מכשיר דלא איתקש למים:

דס

[א]ספק משקין ליטמא טמא לטמא אחרים טהור דברי ר"מ וכן היה רבי אלעזר אומר כדבריו רבי יהודה אומר לכל טמא רבי יוסי ור"ש אומרים לאוכלין טמאין לכלים טהורין וסבר רבי אלעזר משקין אית להו טומאה בעולם והתניא [ב]ר"א אומר אין טומאה למשקין כל עיקר תדע שהרי [ג]העיד [ד](יוסף) בן יועזר איש צרידה על איל קמצא דכן [ה]ועל משקין בית מטבחיא דכן הניחא לשמואל דאמר דכן מלטמא טומאת אחרים אבל טומאת עצמן יש להן שפיר אלא לרב דאמר דכן ממש מאי איכא למימר אמר ר"נ בר יצחק אחדא והא כדבריו קאמר דנפישי ועוד והא וכן קתני קשיא גופא [ו]רב אמר [ז]דכן ממש ושמואל אמר דכן מלטמא טומאת אחרים אבל טומאת עצמן יש להן רב אמר דכן ממש קסבר טומאת משקין דרבנן וכי גזרו רבנן במשקין דעלמא ובמשקין בית מטבחיא לא גזור ושמואל אמר דכן מלטמא טומאת אחרים אבל טומאת עצמן יש להן קסבר טומאת משקין עצמן דאורייתא לטמא אחרים דרבנן וכי גזור רבנן במשקין דעלמא במשקין בית מטבחיא לא גזור וכי לא גזור רבנן לטמויי אחרים אבל טומאת עצמן יש להן א"ל רב הונא בר חיננא לבריה כי עיילת לקמיה דרב פפא רמי ליה מי אמר שמואל דכן מלטמא טומאת אחרים אבל טומאת עצמן יש להן קרי כאן [1]והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל אמר רב שישא בריה דרב אידי מידי דהוה ארביעי בקדש מתקיף לה רב אשי רביעי בקדש לא איקרי טמא האי איקרי טמא קשיא ת"ש [2]וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא מאי יטמא הכשיר הכשיר מרישא דקרא שמעת ליה מכל האוכל אשר יאכל וגו' חד בתלושין וחד [ח]במחוברין וצריכי דאי אשמעינן בתלושין משום דאחשבינהו אבל מחוברין אימא לא ואי תנא מחוברין משום דקיימי בדוכתייהו חשיבי אבל תלושין אימא לא צריכי ת"ש [3]אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור מאי יהיה טהור מטומאתו ותלושין מי מכשירין [ט]והאמר ר' יוסי בר' חנינא [י]משקין בית מטבחיא לא דיין שהן דכן אלא שאין מכשירין תירגמא על דם דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן [כ][ל]מנין לדם קדשים שאינו מכשיר שנא' [4]על הארץ תשפכנו כמים דם שנשפך כמים מכשיר

דם

קשה במה חולקין כיון דר' יוסי אליבא דרבי עקיבא אומר וכי אינו מודה ר' מאיר לר' עקיבא משקין לטמא אחרים דאורייתא הא ר' עקיבא דריש בהדיא יטמא בההיא דבו ביום דרש ר' עקיבא(מ) ותי' ה"ר יוסף מירושלים דסבירא לי' לר' מאיר דיטמא דכתיב גבי משקין היינו הכשר ומשקה דמקבל טומאה נפקא ליה מדדריש ר' עקיבא גבי חולין יטמא דשני עושה שלישי ובחולין לכ"ע אין אוכל מטמא אוכל שלישי ע"כ היינו משקין: **בשלמא** לשמואל דאמר דכן מלטמא אחרים. אע"ג דרבי אלעזר קאמר אין להן טומאה כל עיקר היינו משום דקאי בת"כ אמילתיה דר' שמעון דאמר לאוכלין טמא לכלים טהור: **חד** בתלושין וחד במחוברין. והא דכתיב (ויקרא יא) וכי יותן מים על זרע הא אמרינן בפ"ב דחולין (ד' לו: ושם) דחד במת וחד בשרץ וצריכי וכיון דגלי לן קרא בחד מינייהו דאין חילוק בין תלושין ובין מחוברים ה"ה באידך ומחוברים פי' ריב"א דבשעת חיבורן נדבקו באוכל והעלה האוכל מן המים אבל אם נגע בעודו במים אינו מוכשר דתנן במסכת מכשירין (פ"ד מ"ו) לגון במערה נדה מדיחתו והוא טהור העלתו כל שהוא מן המים טמא: **תירגמא** אדם. בפ"ב דחולין (דף לו:) פריך אהא שינויא והא משקי קאמר ביו"ד דמשמע ב' משקין והכא לא חייש אהאי פירכא משום דמצי לשנויי מאי משקי משקה דעלמא כדאמר (קדושין ד' סד:) בוגרות דעלמא והתם פריך משום דאית ליה שינויא אחרינא:

דס

עין משפט נר מצוה

קיד א מיי' פי"ד מהל' אבות הטומאה הלכה ז:
קטו ב ג ד מיי' פ"י מהלכות טומאת אוכלין הלכה טז:
קטז ה מיי' פ"א מהל' פסולי המוקדשין הלכה לו [ופ"י מהל' טומאת אוכלין הל' טז]:

רבינו חננאל (המשך)

תדע שהרי העיד יוסף בן יועזר איש צרדה על משקה בית מטבחיא דכן. הניחא לשמואל דאמר דכן מלטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש בהן היינו דר' מאיר, אלא לרב דאמר דכן ממש איך אמר ר' אליעזר כר' מאיר סבירא ליה דסבר ליטמא טמא אבל טומאת עצמן יש בהן. ופרקינן אליבא דרב מאי כדבריו אחדא, פירוש דמודה ר' אליעזר לר' מאיר אסיפא דאמר לטמא אחרים טהור, ופליג עליה ארישא דאמר ליטמא טמא. והא דרבינא דאמר וכן היה ר' אליעזר אומר כדבריו דנפשיה שאין טומאה למשקין כלל עלתה בקשיא. אמר מר ועל משקה בית מטבחיא דכן רב אמר דכן ממש מדאורייתא. קסבר טומאת משקין מדרבנן היא, ובמשקה בית המטבחים לא גזרו. ושמואל אמר דכן שאינן מטמאין אחרים אבל הן עצמן מיטמא[ין], דקסבר טומאת משקין לעצמן היא מדאורייתא, ולטמא אחרים דרבנן, וכי גזור רבנן לטמא אחרים ולותי משקה בית המטבחים. וקשיא לן אליבא דשמואל דאמר טומאת משקין עצמן יש בהן ואינן מטמאין אחרים מדאורייתא, והכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, הנה כלל המקרא כל מגע טמא לא יאכל, ואיך אמר שמואל הן עצמן טמאין והן דכן מלטמא אחרים. ושנינן שאותו כרביעי שהוא עצמו פסול והנוגע בו טהור. ודחינן רביעי לא איקרי טמא, פסול איקרי, הא איקרי טמא, ועלתה בקשיא לשמואל. וחזרנו להקשות לרב דאמר דכן ממש, ת"ש וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא, הנה המשקה מיטמא. ושנינן מאי יטמא דכתיב בהאי קרא יכשיר (ו)האוכל זה המשקה שנפל עליו לקבל טומאה. ודחינן ההכשרה של אוכלין כבר למדנו מרישיה דקרא, דכתיב מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא. ושנינן לעולם תרוייהו להכשיר, האי קרא דכתיב בכל כלי שמא לתלושין מן הקרקע ונתונים בכלי דמכשרי, והאי קרא דכתיב אשר יבוא עליו מים יטמא, למחוברין בקרקע דמכשרי, כגון המעינות והנהרות והברכות וכיוצא בהן וצריכי וכו'. ת"ש אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור, מטומאה. הא תלושין מיטמו. ודחינן מאי יהיה טהור הכין פירושיה דקרא, כל כלי (י)טמא שיבוא במעין ובור מקוה מים יהיה טהור מטומאתו. ואקשינן נמי לרב דאמר כי כתיב קרא לתלושין דלא מטמו ומכשירי, וכל תלושין דלא מטמו ואפילו משקה בית מטבחיא מכשירי, והאמר ר' יוסי בר' חנינא משקה בית מטבחיא לא דיין שהן דכן אלא שאינן מכשירין, ושנינן דהדם אינו מכשיר כר' יוחנן דאמר דם הנשפך כמים מכשיר, אבל דם קדשים שאינו נשפך כמים אלא מתקבל במזרק אינו מכשיר.